

ҚҰРМЕТТІ ХАНЫМДАР МЕН МЫРЗАЛАР!

Қолдарыңыздағы «Қор нарығы бойынша жол көрсеткіш» – халыққа арналған алғашқы басылымдардың бірі. Оның мақсаты – құнды қағаздар нарығына (қор нарығына) белсенді қатысудың артықшылықтарын түсіндіру. Бұл кітапшада біз қаржы нарығында әрекет етудің негізгі ұстанымдарын қарапайым және анық тілмен түсіндіруге, жеке қаржыңызды құнды қағаздарға салу және әр түрлі кәсіпорындарға инвестициялауға байланысты қандай да бір мәселелерді шешу жолдарын көрсетуге тырыстық. Біздің еңбегіміз Сіздерді қызықтырады деп үміттенеміз және Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығымен бірге бұдан да бақытты, табысты және тұрмысыңызды тұрақты етуге шешім қабылдасаңыз, бұл біз үшін үлкен мәртебе!

*Құрметпен, Аркен Арыстанов
Қазақстан Республикасы
Алматы қаласының өңірлік қаржы
орталығының қызметін реттеу агенттігінің төрағасы*

МАЗМҰНЫ:

Жеке табыстар және инвестициялау

**Құнды қағаздар дегеніміз не және олармен
қалай жұмыс істеу керек?**

**Құнды қағаздар нарығына
қатысушылар: олар кімдер?**

**Құнды қағаздар нарығының
(қор нарығының) артықшылықтары**

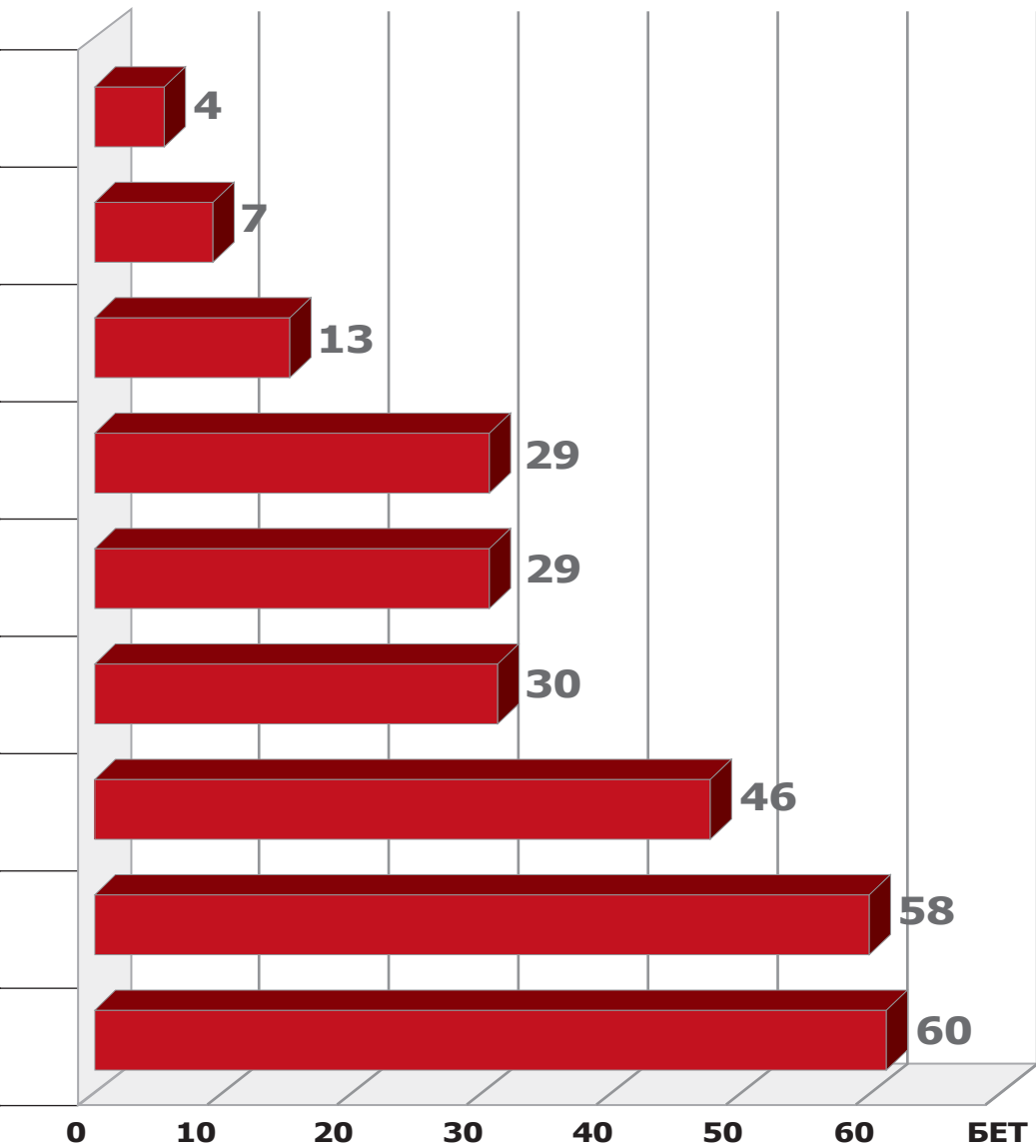
Инвестордың негізгі ережелері!

Инвестордың сөздігі

Құнды қағаздар нарығының қатысушылары

**Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығының
ақпараттық-білім беру орталықтары**

**Алматы қаласының өңірлік
қаржы орталығы**

ЖЕКЕ ТАБЫСТАР ЖӘНЕ ИНВЕСТИЦИЯЛАУ

Инвестициялау – бұл сіздің ақшаңызды қандай да бір нәрсеге салу процесі. Бұның мақсаты – сіздің ақшаларыңыздың одан да көп ақша табуына қол жеткізу. **Инвестициялаудың әртүрлі түрлері бар, бірақ олар әрқашан да бір ғана нәрсеге – табыс табуға бағытталады.**

Егер адамдардың қолында барлық есеп-қисаптарды жүргізгеннен кейін ең қажетті заттарды, азық-түлікті сатып алғаннан кейін қандай да бір ақша қаражаты қалатын болса, онда бірден оларды қалай сақтап, көбейту керек деген мәселе туындайды. Әрине, адамдардың бәрі бірдей бұл мәселені ойлап жатпайды. Көбінесе артық-ауыс ақшаны жай ғана сақтап қояды.

Озық ойлы адамдар бұндай ақшаны банктік депозитке немесе сақтандыру компаниясына салады. Бұл – ақша салудың өте кең таралған және дәстүрлі тәсілдерінің бірі. Алайда, бүкіл әлемде миллиондаған қарапайым адамдар құнды қағаздар да – ақша салудың өте тиімді тәсілі деген қорытындыға келді.

Құнды қағаздардан түсетін табыс жүйелі түрде алып тұратын дивидендтер немесе осы құнды қағаздардың бағасының көтерілуі нәтижесінде алынатын кіріс түрінде, әлде екеуімен де бірге көрінеді.

Ақшаны құнды қағаздарға салуда қандай да бір тәуекел бар ма? Әрине, бар. **Инвестициялаудың барлық түрінде әртүрлі тәуекелдер кездесіп отыратынын** атап өту керек. Бірақ бұл орайда **жай ғана қолымызда ақша болғанда да біз тәуекелге бел буып жататынымызды** ұмытпаған жөн. Бұл жағдайда тәуекел ақшаны жоғалтумен байланысты. Ақшаның жоғалғаны көрініп де тұруы мүмкін, жасырын да болуы мүмкін. Ақшаның көзге көрініп жоғалуы, жалпы айтқанда, бәрімізге де түсінікті. Ал ақшаның жасырын жоғалуы – ақшаның құнсыздануына байланысты. Бұл кезде белгілі бір уақытқа дейін сіздің қолыңызда ақша болады, бірақ сіз оған кеше сатып ала алатын затыңызды ала алмайсыз, себебі тауарлардың бағасы үнемі өсу үстінде болады.

Сондықтан өзіңізді шығындардан өз бетіңізше сақтандыра алмайтын болсаңыз, тұрақты кіріс алып тұру үшін ақшаңызды қандай да бір нәрсеге салып көрерсіз. Инвестициялаудың кез келген формасында екі нәрсеге назар аудару керек. Біріншіден, қандай да бір нәрсеге инвестиция құю қандай кіріс әкеледі. Екіншіден, **инвестициялаудың қандай да бір ұсынылған формасының табысы қаншалықты жоғары болса, қауіп те соншалықты жоғары** екендігін естен шығармау керек.

ҚҰНДЫ ҚАҒАЗДАР ДЕГЕНІМІЗ НЕ ЖӘНЕ ОЛАРМЕН ҚАЛАЙ ЖҰМЫС ІСТЕУ КЕРЕК?

Егер құнды қағаздарға инвестициялауды қарастыратын болсақ, бұнда ақша салудың жоғарыда айтып өткен тәсілдеріне қарағанда ақшаны жоғалту қаупі анағұрлым жоғары. Алайда, сәтті таңдау жасасаңыз табыс та айтарлықтай үлкен болады. Біз құнды қағаздарға инвестициялаудың жоғары тәуекелділігін айтқан кезде, бұны бұл қауіп тосын әрі басқаруға келмейді деп түсінбеу керек. Көптеген адамдар үшін ол іс жүзіндегіден әлдеқайда жоғары болып көрінуі мүмкін. Бұлай болу себебі бұл адамдар құнды қағаздар дегеніміз не, олардың қайсысына ақша салған дұрыс, ал қандай мәмілелерден тартыну керек екендігін білу үшін аз ғана уақыттарын қимайды.

Құнды қағаздар, әсіресе акциялар, инвестициялаудың басқа формаларына қарағанда үлкен кіріс алып келеді әрі ақшаны жоғалтудан және құнсызданудан сақтайды. Әрине, егер салым ақылға салынып жасалған болса. Банкерде, сақтандыру компанияларында, жинақтаушы зейнетақы қорларында жұмыс істейтін қаржыгерлер бұны өте жақсы біледі және бұл білгендерін табыс табу мақсатында пайдаланады. Бұның олардың қолдарынан келетіндігін мойындау керек.

Онда неге сіздер табыс табудың осы әдістерін пайдаланбайсыздар? Мүмкін, қарапайым адамдарға ақша қаржы ұйымдарына қарағанда аса қажет емес пе екен? Ойланып қарасаңыз, олай емес. Тіпті керісінше. Әншейін, ақшаны құнды қағаздарға салу үшін солай жасаудан қорықпау керек және оны қалай жасау керектігін білу қажет.

Сондай-ақ, **салымдардың диверсификациясы тиімді таңдау** екендігін үнемі есте ұстау керек. **Басқаша айтқанда, егер сіздің қолыңызда артық ақша қаражаты қалатын болса, оның белгілі бір бөлігін банкте сақтау керек, енді бір бөлігін өзіңізді және мүлігіңізді әртүрлі тосын жағдайлардан сақтандыруға жұмсау керек. Ал, тағы бір бөлігін анағұрлым жоғары табыс әкелетін және өтімді болып табылатын құнды қағаздарға инвестициялау керек.**

Құнды қағаздарды сатып алғанда біз неге қол жеткіземіз? Біз құқықтар жиынтығын аламыз. Бұл құқықтар мүліктік болып табылады. Құнды қағаздардың әрбір түрі құқықтардың жекелеген жиынтығы болып табылады.

Мысалы, **акциялар** құнды қағаздардың классикалық түрі болып табылады. Оларды тек акционерлік қоғамдар ғана шығара алады. Жай акция – акционерлік қоғамға салынған мүліктік салымды дәлелдейтін құнды қағаз. Ол өзінің иесіне қоғамды басқаруға қатысу, дивидендтерді (қоғам табыстарының бір бөлігі) алу және акционерлік қоғам таратылған жағдайда мүліктің тиісті бөлігін алу құқығын қамтамасыз етеді.

Артықшылықтары бар акция – бұл да акционерлік қоғамға салынған мүліктік салымды дәлелдейтін құнды қағаз. Ол өзінің иесіне кепілдендірілген табыс (компанияның табысы бар ма, жоқ па – оған қарамайтын), акционерлік қоғам таратылған жағдайда мүліктің тиісті бөлігін алудың жай акция иелерінің алдында артықшылық құқығын беретін құнды қағаз.

Артықшылықтары бар акция иелерінің жиналыстарда дауыс беру құқығын алып, белгілі бір шешімдерді қабылдауға өз үлестерін қосып жататын жағдайлар кездесіп жатады. Бұл жағдайлар «Акционерлік қоғамдар туралы» Заңда тура көрсетілген.

Осындай жағдайлардың біріне акционерлік қоғамның артықшылықтары бар акциялар иелеріне дивиденттер төленетін белгіленген күннен бастап үш ай ішінде белгіленген дивиденттерді төлей алмайтын оқиғалар жатады. Бұл жағдайда артықшылықтары бар барлық акциялар олардың иелері жиналыстарға қатысып, шешімдер қабылдауға ықпалдарын тигізе алуы үшін дауыс беретін акция болады.

Акцияларға инвестициялау қаражатты сақтап, табыс әкелуі тиіс. Егер бұқаралық инвестор акцияларды өзінің сатып алған бағасынан артыққа сата алмайтынын немесе дивиденттерді ала алмайтынын анық білетін болса, онда, шындығын айтқанда, оларға ақша салып керегі не?

Облигациялар облигацияның нақты бағасын алу құқығын және облигация бойынша сыйақы алу құқығын береді.

Кәсіпорын акциясын сатып алатын адам осы кәсіпорыннан үлес те алады. Кәсіпорын облигациясын сатып алатын адам осы кәсіпорынға жай ғана қарызға ақша береді.

Акция иесі сатып алатын акциялары бойынша дивидендтер алуды көздейді. Ол компанияны басқаруға және компания табысын бөлуге қатысады. Облигация ұстаушы өзі сатып алған облигацияларын шығарған компанияны басқаруға қатыспайды, бірақ ол өз ақшасының қайтарылуына және олар бойынша белгіленген пайызды алуға нақ сенімді болады.

Акция иесі өз акцияларына шектеусіз уақыт ішінде өзі сатқысы келмейінше иелік ете алады. Облигация иесі облигацияны өтеу мерзімі біткеннен кейін оған иелік ете алмайды.

Егер компания ісі өте табысты болса, онда акционерлер де жоғары дивидендтер алады. Облигация ұстаушылар бұл жағдайда бәрібір белгіленген мөлшердегі өз пайызын алады. **Компания кірісінің деңгейі жоғары немесе төмен болсын, ол облигация бойынша сыйлықақы мөлшеріне ешқандай ықпал ете алмайды.** Әйтсе де сонымен қатар облигациялар – акциялармен салыстырғанда ақша салудың анағұрлым қауіпсіз түрі.

Облигациялар келесі түрлерге бөлінеді:

- қысқа мерзімді (1 жылға дейінгі айналыс мерзімімен);
- орта мерзімді (1 жылдан 5 жылға дейінгі айналыс мерзімімен);
- ұзақ мерзімді (5 жылдан артық айналыс мерзімімен).

Кірісті алу тәсіліне қарай облигациялар:

- өзінің нақты бағасынан төмен шығарылып, айналыста болатын, нақты баға бойынша өтелетін дисконттық облигациялар;
- нақты бағаға есептелетін купоны (пайызы) болатын купондық облигациялар болып бөлінеді.

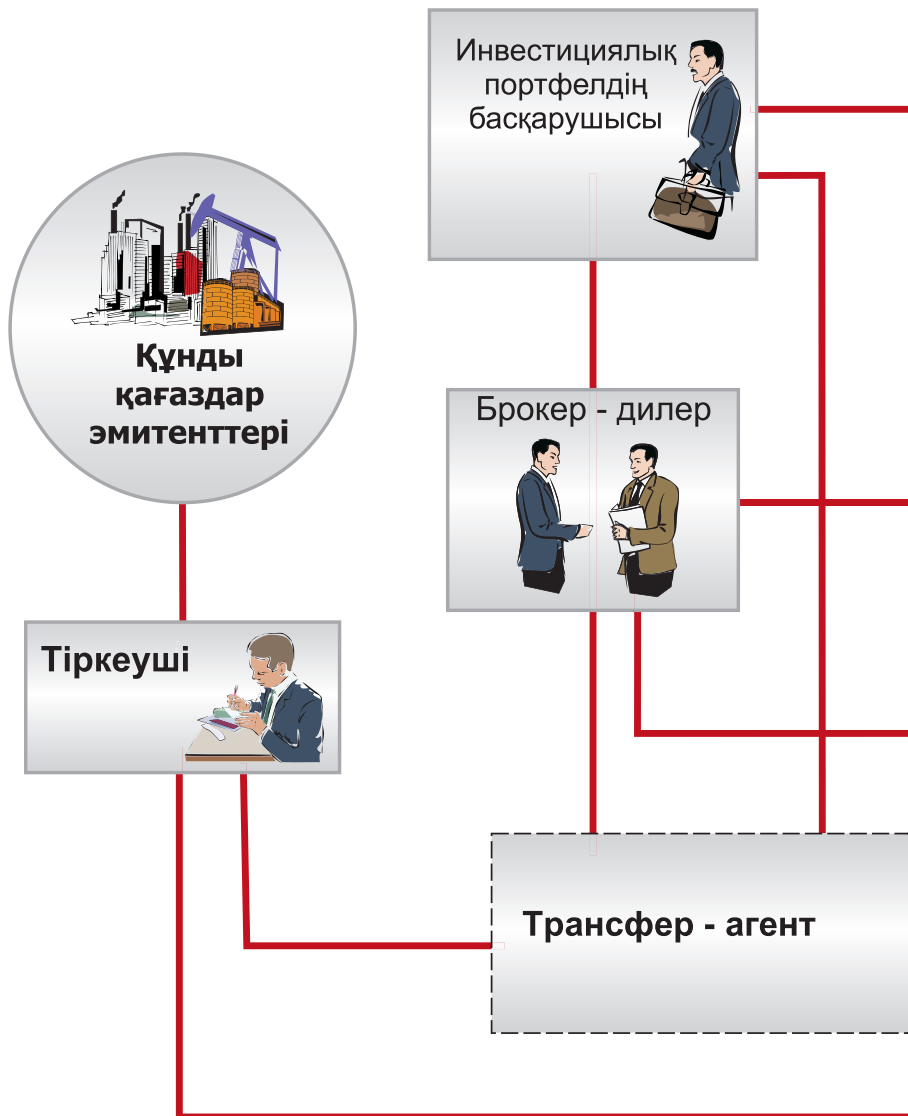
Инвестициялық пай – иесінің пайлық инвестициялық қордың (ПИҚ) мүлігіндегі үлесін куәландыратын атаулы құнды қағаз. Пай бір бағамен сатып алынады да, ағымдағы бағамен сатылады. Пайларды сатып алушылар пай бағасының өсуіне үміт артады.

ҚҰНДЫ ҚАҒАЗДАР НАРЫҒЫНА ҚАТЫСУШЫЛАР: ОЛАР КІМДЕР?

Құнды қағаздар нарығы субъектілерін шартты түрде төрт негізгі топқа бөлуге болады: инвесторлар, кәсіби қатысушылар, сауданы ұйымдастырушылар және құнды қағаздар эмитенттері.

Бірінші топ – табыс табу мақсатында өз қаражаттарын құнды қағаздарға салуды жүзеге асырады. Екіншісі – құнды қағаздар нарығында қызмет көрсетеді. Сауданы ұйымдастырушылар құнды қағаздарды сатуға арналған орындарды береді. Олар қаржы биржалары мен қор нарығының өзегі болып табылатын биржадан тыс баға кесу ұйымдарын қамтиды. Қаржыны тарту мақсатында эмитенттер нарықта айналыста болатын құнды қағаздарды шығаруды жүзеге асырады.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚҰНДЫ

ҚАҒАЗДАР НАРЫҒЫНЫҢ ИНФРАҚҰРЫЛЫМЫ

Қор биржасы

Институциялық
және
жеке инвесторлар

Заң бойынша барлық тілек білдірушілер құнды қағаздарды шығара алмайды. Бұндай құқыққа тек заңды тұлғалардың ерекше санаты ғана ие. Бірінші кезекте бұл – акционерлік қоғамдар. Құнды қағаздардың жекелеген түрлері, мысалы, облигацияларды мемлекет, сондай-ақ жауапкершілігі шектеулі серіктестіктер шығара алады. Бұл орайда бүкіл әлемде инвестициялық құнды қағаздардың негізгі түрі болып табылатын акцияларды тек акционерлік қоғамдар ғана шығаруға құқылы.

Акциялар не үшін шығарылады? Және коммерциялық ұйымдардың басқа ұйымдық-құқықтық формаларынан акционерлік қоғамның түбегейлі айырмашылығы неде? Осы сұрақтар қазір Қазақстандағы қор нарығында жұмыс істей бастаған көптеген мамандарды, сондай-ақ қаржыны салудың жаңа тәсілдерін іздестіріп жүрген ықтимал инвесторларды мазалап жүр.

Акционерлік қоғам формасы – бұл тұлғалардың барынша үлкен тобының қаржысының біріктірілуі. Бір акционерлік қоғамның акционерлері тіпті бір-бірін білмеуі де және бұл туралы алаңдамауы да мүмкін. Олар үшін сатып алған акцияларының жақсы дивидендтер алып келгені және нарықтағы бағасының өскені маңызды.

Акционерлік компаниялар – бұл кең ауқымды, қаржысы көп, үлкен өндірісі бар ірі кәсіпорындар. Бұның себебі дәл осы акционерлік қоғам формасы ірі өндіріс үшін анағұрлым ыңғайлы әрі тиімді болып табылады. Бүгінгі күні акционерлік компаниялар әлемдік экономикада және жекелеген елдердің экономикасында ең мықты субъектілер болып табылады. Сондықтан да заңнамада акционерлік қоғамдарды құру, акцияларды шығару және орналастыру, сол акцияларды нарықта айналысқа шығару процестерінің реттелуіне баса назар аударылып отыр.

Акциялар – артық қаржыны қандай да бір уақытқа орналастыру тәсілдерінің бірі. Акция – қаржы аспаптарының классикалық түрі болып табылады, онсыз қаржы нарығының тұтастай өмір сүруін көзге елестету қиын.

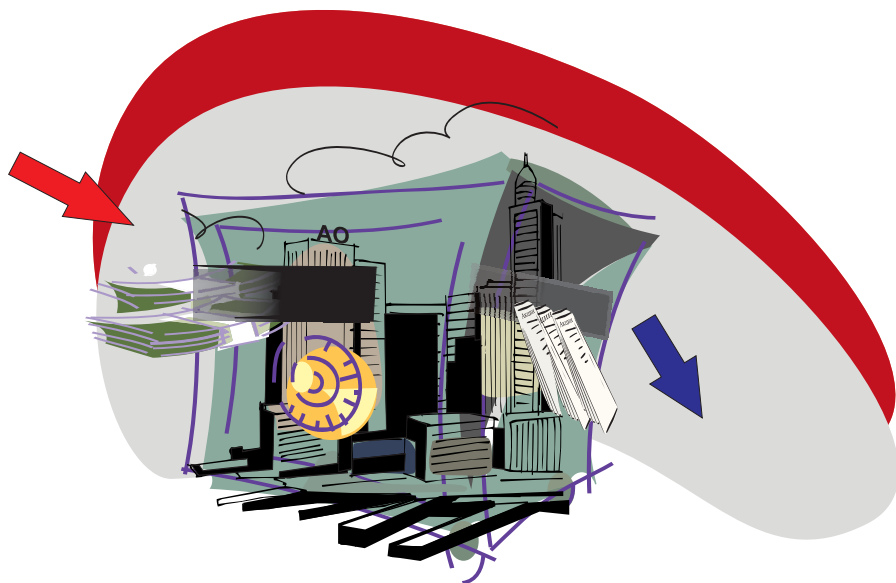
Акцияларды шығару – бұл компанияның жарғылық қаржысын қалыптастырудың тәсілі, қаржы аспаптарының акциялар сияқты түрін айналысқа қосу жолымен қаржы тарту тәсілі. Акционерлік компания – инвесторлар қаржыларын біріктіру формасы.

Барлық құнды қағаздардың айтарлықтай үлкен бөлігі арнайы құрылған институт – қор биржасы арқылы жүзеге асырылады.

Биржа – бұл ұйымдасқан, жүйелі әрекет ететін нарық, онда құнды қағаздар саудасы (қор саудасы), стандарттар мен үлгілердің көтерме саудасы (тауарлық) немесе сұраныс пен ұсыныс негізінде ресми түрде белгіленген бағалар бойынша валютамен (валюталық) сауда жасау жүзеге асырылады.

Қор биржасы әлдеқайдағы бір құнды қағаздарды сатады деп ойлайтын адамдар көп. Шындығында, биржаның онда сатылатын құнды қағаздарға иелігі жоқ. Биржаның өзі ештеңе сатпайды және ештеңе сатып алмайды! Бұл – мыңдаған компаниялар мен адамдар брокерлер деп аталатын өздерінің агенттері арқылы құнды қағаздар сатып алатын жай ғана орын.

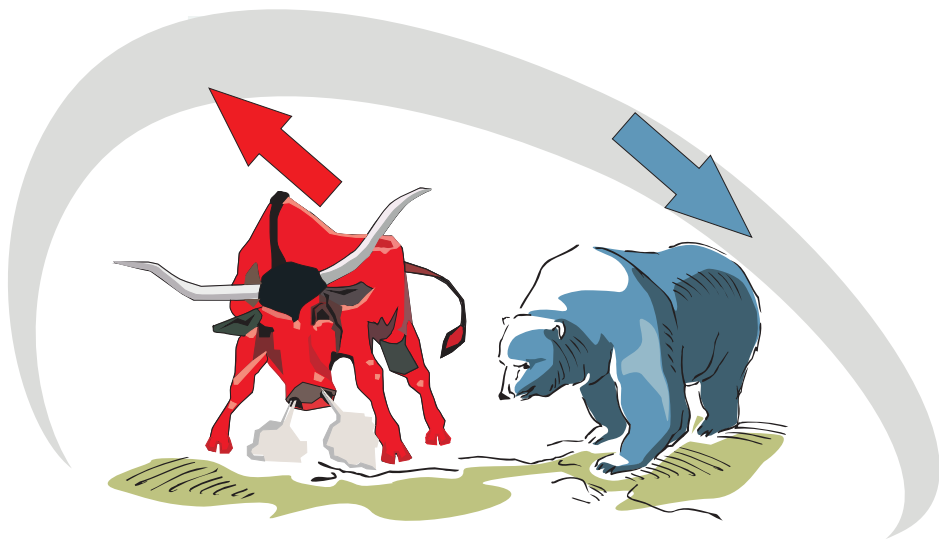
Қор биржасының сатылатын және сатып алынатын акцияларға баға қоюға тікелей қатысы жоқ. Оны нарық қояды. Бағалар сұраныс пен ұсыныс ықпалынан қалыптасады. Бірақ биржада нарық бағаларын белгілеу үшін арнайы жағдайлар жасалған. Әрқашан және барлық жерде сатып алушылар тауарды мейлінше арзанырақ сатып алуға, ал сатушылар мүмкіндігінше қымбатырақ сатуға ұмтылады. Қор биржасы – барлық нарықтардың ішіндегі ең серпіндісі. Биржа сұраныс пен ұсыныстың өзара еркін әрекеттесуі үшін барлық кедергілерді болдырмауға тырысады. Сатушы мен сатып алушы үшін биржадағы мәміле оны жасасу кезіндегі ең тиімді бағалар ымырасына келіп жасалуы мүмкін.

Қор биржалары туралы сөз болғанда, адамдардың көпшілігі оларды акциялардың биржалық курсының күрт тербелістерімен, бағалардың шарықтауымен және құлдырауымен, алаяқтық пен алыпсатарлықпен байланыстырады.

Әрине, биржалық курс қатты ауытқуы мүмкін, бірақ бұндай өзгерістер өте сирек кездеседі. Көбінесе курстың күрт өзгеруі акция ұстаушыларының көңіл-күйіне байланысты, ал ол өз кезегінде елдегі жалпы экономикалық жағдайға және нарықтың оптимистік және пессимистік күйіне ықпал ететін жекелеген төтенше оқиғаларға байланысты болады. Бұған биржаны кінәлау – жайсыз ауа райына ауа райын болжаушыны кінәлаумен бірдей.

Құнды қағаздармен жасалатын операцияларға қатысатын биржашылардың арасында «аюлар» мен «бұқаларды» бөліп көрсетеді. Төмендетуді ойлайтын биржалық алыпсатарлар («аюлар») өзінде әлі жоқ акцияларды мәміле жасасқанда белгіленген курс бойынша мерзімге сатады және мәміле мерзімі біткенге дейін барынша төмен курспен құнды қағаздарды сатып алуға және жедел мәміле шартында белгіленген барынша жоғары бағамен сатуға үміттенеді. Жоғарылатуды ойлайтын биржашылар («бұқалар») керісінше құнды қағаздарды курстың жоғарылауы күтілетін мерзімге сатып алады және кейіннен оларды табысты сатуға үміттенеді.

Құнды қағаздарды қор нарығының кәсіби қатысушылары – брокер-дилерлер арқылы сатып алу барынша кепілді. Брокер-дилер – бұл брокерлік-дилерлік қызметті жүзеге асыруға мемлекеттік лицензиясы бар заңды тұлға. Құнды қағаздарды сатып алу және сату – оның кәсібі, атауы да осыдан – нарықтың кәсіби қатысушысы. Заң бойынша брокер-дилердің басқа коммерциялық қызметпен айналысуға құқығы жоқ. Брокер-дилердің қызметі лицензиялау жолымен реттеледі.

Брокер-дилерге биржада мәміле жасасуды тапсыру үшін, клиент өзі оны фронт-офис қызметкерлері қабылдайтын брокерлік-дилерлік компанияның офисіне келіп, брокерлік қызмет көрсетуге шарт жасасуы тиіс.

Брокерлік қызмет көрсету келісім-шарты – бұл іс жүзінде стандартты формадағы құжат, онда компания клиенті мен брокер-дилердің құзыреті, міндеттері мен жауапкершіліктері көрсетіледі. Оны жасасу үшін инвестордың жеке куәлігі болуы тиіс. Тараптар келісім-шартқа қол қойғаннан кейін, инвесторға компаниядан жеке шот ашылады, оған инвестор үшін сатып алынған қағаздар түсіріледі. Брокерлік компанияда құжаттарды ресімдеу тегін.

Егер клиент дәл қандай құнды қағаздарды алғысы келетінін білмейтін болса, онда компанияда оған қор биржасында белгіленген барлық құнды қағаздар туралы кеңес беріледі. Бұл орайда инвестор брокер-дилердің ақпараты тек ақпараттық сипатта болатындығын және қандай да бір құнды қағаздарды сатып алуға немесе сатуға ешқандай ұсыныс бермейтінін ескеруі тиіс. Инвестордың өзі шешімдер қабылдап, өз ісіне жауап беруі тиіс.

Егер де инвестор қандай да бір акцияларды немесе облигацияларды сатып алуды анықтаса, ол клиенттік жазбаша тапсырысты ресімдейді, онда брокер-дилерге нақты құнды қағаздарды сатып алуға немесе сатуға тапсырма беріледі. Тапсырыста құнды қағаздың атауы мен оның эмитенті, инвестор сатып алуға (сатуға) келісетін саны мен бағасы көрсетіледі.

Брокер-дилер клиенттік тапсырысты орындаған жағдайда ол клиентке мәміленің орындалғаны туралы жазбаша есеп береді, онда инвесторды жасасқан мәміле параметрлері, соның ішінде сатып алынған (сатылған) құнды қағаздардың бағасы мен саны, мәміленің жалпы сомасы, оны жасасу күні туралы хабардар етеді.

Сондай-ақ, брокер-дилер инвесторды жасасқан мәміле бойынша қажетті төлемдер: брокерлік сыйлықақы сомасы, биржалық алым және орталық депозитарий алымы сомасы (егер мәміле іс-шаралар тізбегінде берілген ұйымның қатысуын талап етсе) туралы ақпарат береді.

Қор биржасында ойынды бастағысы келген кез келген жеке тұлға биржаға шыға отырып, ең болмаса үш шартты орындауы тиіс: біріншісі – өзінің қаржы жағдайына қарай 1-2 жыл ішінде қолданбайтын ақша сомасын белгілеуі керек. Яғни, биржадағы алыпсатарлық үшін қысылғанда пайдалану үшін сақтап отырған соңғы ақшасын пайдалануға болмайды. Соманың мөлшері биржалық ойыншының жеке мүмкіндіктеріне, оның іс-әрекетінің ықтимал аясына байланысты болады. Құнды қағаздармен жасалатын бастапқы операциялар үшін 1000-2000 АҚШ доллары немесе евро жеткілікті. Бұндай сома өте кішкентай болмауы керек. Өзіңнің жиған-тергендеріңді бірден жұмсап тастауға болмайды.

Қор операцияларын бастайтын ықтимал салымшы үшін екінші шарт – тәуекелге бел буу. Тәуекелге баруға дайын болу салымды жүзеге асыру барысында міндетті түрде болуы тиіс. Міндетті түрде сөзсіз ойнауға бел буған адам өз ақшасын жинақ кассасының шотына салуы керек, онда ол қандай табыс алатынын анық білетін болады. Биржада көркемдік, құмарлық, толқу тудыратын – тәуекел.

Үшінші шарт – уақыт және ең соңғы ақпаратты алып отыру. Экономикалық өмірде не болып жатқандығынан және акциялар курсы қалай өзгеріп жатқандығынан күнделікті хабар алып отыру үшін көбіне 10-20 минут жеткілікті болады. Бұл уақыт ішінде болашақта не істеу керек және сіздің құнды қағаздарыңыздың жайы қалай өзгередіні туралы шешімдер қабылдануы мүмкін.

Күнделікті ақпарат алып отыру – бәрінен бұрын өз құнды қағаздарыңызды тек кірісті сақтап қалу үшін ғана сатқыңыз келгенде емес, акция курсының ауытқуын пайдаланып, кірісті «жырып қалу» үшін немесе акциялар тағы да құлдырамас бұрын өз уақытында «ойыннан шығу» үшін маңызды. Акцияларды сатып алу немесе сатуды жүзеге асырудың дәл мезетін ешкім білмегендіктен, ешкім де алдын ала ештеңе айта алмайды, биржалық ойыншы тек жоғарылау немесе төмендеу мақсатын білдіретін белгілерге ғана сенім арта алады. Сол себепті, ақпарат неғұрлым толық және үздік болса, акцияларды сатып алу немесе түсіру уақытын жіберіп алу қаупі соғұрлым аз болады деген ереже бар.

Акционерлік қоғамдар мен олардың нарыққа шығарған құнды қағаздарының өсуіне қарай оны талдау күннен-күнге күрделеніп бара жатыр. Сол себепті мамандар айналысқа биржалық индекстер сияқты аспапты қолданысқа енгізді. Индекс қатысушыларға нарықта не болып жатқандығын және ол қандай бағытта жылжып бара жатқандығын түсінуге мүмкіндік береді. Бірінші индекс қазіргі заманға қарағанда бұрыннан келе жатқан және ең ірі биржалардың бірі – Нью-Йорк қор биржасында енгізілген болатын, бұл Доу-Джонс индексі еді. Содан бері биржалар қосымша индекстерді шығара бастады, бұлар олардың көзқарасы бойынша нарықтағы жағдайлардың дамуын анағұрлым шынайы көрсетеді.

Dow Jones Averages, Nasdaq, NYSE Index, S&P 500, Wilshire 5000, Nikkei, DAX...

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

Егер сіз құнды қағаздар сатып алуға шешім қабылдасаңыз, өз мәмілеңізді тіркеуді ұмытпаңыз. Мәмілеңізді тіркемеген жағдайда сатып алынған құнды қағаздарға меншік құқығын ала алмайсыз.

Құнды қағаздар мәмілесін қалай тіркеу керек?

Егер сіздің брокерлік компанияңыз клиенттер (нақты ұстаушы) шоттарын жүргізу құқығына ие болса және онымен сіз нақты ұстау қызметі келісім-шартын жасасқан болсаңыз, онда бұны брокерлік компанияңыз арқылы жасауға болады. Қалған жағдайларда құнды қағаздар мәмілесі акционерлік қоғамның құнды қағаздарын ұстаушылар тізімін жүргізуді жүзеге асыратын тіркеу компаниясында тіркелуі мүмкін.

ҚҰНДЫ ҚАҒАЗДАР НАРЫҒЫНЫҢ (ҚОР НАРЫҒЫНЫҢ) АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ

■ Сенімділік

Қор нарығында жұмыс істеу ұстанымдары қауіптің азаюына негізделген.

Инвесторлар құқығын қорғауды заң қамтамасыз етеді.

Қор нарығы жұмысын мемлекет тарапынан бақылауды ҚҚА (ҚР Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі) жүзеге асырады.

Қор нарығы қатысушыларының іс-әрекеттерінің ашықтығы заң талаптарының бірі болып табылады.

■ Кәсіби басқару

Қор нарығында көрсетілетін қызметтерді тек қана іс-әрекеттері лицензияланған кәсіби қатысушылар ғана жүргізе асыра алады.

■ Салықтық жеңілдіктер

Тұтастай құнды қағаздар тобымен жасалған операциялардан алынған кірістер салықтан босатылады.

ИНВЕТОРДЫҢ НЕГІЗГІ ЕРЕЖЕЛЕРІ!

- Ақшаны тек қана жақсы білетін ісіңе сал!
- Ешқашан ақшаны біреудің қысымымен салма!
- Ақшаны пайда әкеле алатын нәрсеге ғана сал!
- Бағалардың төмендеген кезінде сатып ал да, жоғарылаған кезінде сат!
- Ақшаны айналыста ұста!

ИНВЕТОР СӨЗДІГІ

A

Агенттік облигация

Қаржы агенттігі шығаратын облигация.

Акционер (shareholder)

Акционерлік қоғамның акцияларын иеленетін тұлға немесе компания Акционерлік қоғамның басшылығы оның акционерлерінің қолында болады, олар акционерлер жиналыстарында өздерінің дауыс беру құқығын пайдаланып немесе оны сіңіру туралы ұсынысты қабылдау арқылы акционерлік компанияның басшылығын өзгертуге құқығы бар.

Акциялардың атаулы құны

Құрылтайшылар (жеке дара құрылтайшы) төлейтін жарғылық капиталды қалыптастыруға қатысатын акциялардың құнының акционерлік қоғамның құрылтай құжаттарында айқындалған ақшалай бейнесі.

Акциялардың бағаламасы

Қор биржасында акциялардың нарықтық бағасын белгілеу.

Атаулы иеленуші

Шартқа сәйкес және құнды қағаздардың меншік иесінің мүддесінде өзінің атынан және меншік иесінің есебінен құнды қағаздармен операцияларды жүзеге асыратын кәсіпқой қатысушы.

Ашық үлеспұлдық инвестициялық қор

Үлескерге кем дегенде екі аптада бір рет үлеспұлдарды сатуға мүмкіндік береді. Ашық үлеспұлдық инвестициялық қорлардың

активтері тек қаржы құралдарынан ғана (шетелдіктер кем дегенде BB-) құралады, бірақ бір эмитентке көп дегенде 15% активтер.

Ә

Әртаратандыру

Капиталды құнды қағаздардың әр түріне және түрлі салаларда жұмыс істейтін компанияларға салу.

Б

Бағалама (quote, quotation)

Қолданыстағы заңнамалық нормалар мен қалыптасқан іс-тәжірибеге сәйкес биржаларда шетел валюталарының, құнды қағаздардың немесе тауарлардың бағаларын белгілеу.

Балалар облигациясы

Атаулы құны 1000 АҚШ долларынан төмен тұратын облигация.

Банк-кастодиан

Клиенттердің құнды қағаздарын сақтау, олар бойынша құқықтарын және ақшасын есепке алу қызметін көрсететін банк.

Биржалық бағалама

Құнды қағаздардың (акциялар мен облигациялар) өздігінен қалыптасқан бағамдарын және жекелеген биржалық тауарлардың бағасын, іске асырылған биржалық мәмілелерді есепке ала отырып, биржалық органдармен тіркелуі. Биржалық конъюнктураның көрсеткіштерінің бірі болып табылады және құнды қағаздарға деген сұраныс пен ұсыныстың арақатынасын бейнелейді.

Биржалық бағам

Құнды қағаздың (акциялар мен облигациялар) биржада қалыптасқан сатар бағасы. Биржалық бағам дивиденттің көлеміне тікелей тәуелділікте де, қарыз пайызының нормасына кері тәуелділікте болады. Акцияның атаулы құны биржалық бағаға әсер етпейді, өйткені акцияны шығарған кәсіпорын оны сатып ала алмайды. Акциялардың (жай) биржалық бағамы облигациялар мен артықшылығы бар акциялардың бағамына қарағанда конъюнктуралық тербеліске көп ұшырайды, өйткені олардан келетін кіріс мөлшері алдын ала анықталмаған.

Брокер (broker)

Клиенттің тапсырмасы бойынша сыйақы алып құнды қағаздарды сатып алатын немесе сататын құнды қағаздар нарығының кәсіби қатысушысы.

В

Валюта нарықтары (currency market)

Шетел валютасы сатылатын және сатып алынатын нарықтар. Бұл нарықтар дереу жеткізілетін «споттық» және валюта алдын ала келісілген баға бойынша болашақтағы белгілі бір уақытта жеткізілетін фьючерстік болып бөлінеді. Валюта нарықтары белгілі бір ғана орында орналаспайды. Сауда-саттық компьютерлердің, телефондардың, электрондық байланыс құралдарының көмегімен жүргізіледі. Әлемдік валюталардың жиынтықты айналымы айрықша үлкен. Ол тауарлар мен қызметтердің әлемдік саудасының жалпы көлемінен бірнеше есе асып түседі.

Венчурлық капитал (venture capital)

Иелері тәуекелдік дәрежесі жоғары: жаңа немесе шағын кәсіпорындарға инвестициялауды көздеген капитал түрі. Венчурлық капитал жеткілікті меншікті капиталы жоқ кәсіпкерлердің жаңа істі бастай алуы үшін қажет.

Д

Дефолт

Эмиссиялық құнды қағаздар және өзге де қаржы құралдары бойынша міндеттемелерді орындамау.

Дилер (dealer)

Құнды қағаздармен жасалатын сауда-саттық мәмілелеріндегі, өз атынан және өзінің есебінен құнды қағаздарды сататын/сатып алатын тұлға немесе фирма. Дилердің табысы немесе оның залалдары бір құнды қағаз үшін төленген және алынған бағалар деңгейінің айырмасынан қалыптасады. Бір тұлға немесе фирма түрлі уақытта брокерлер ретінде, сондай-ақ дилерлер ретінде де әрекет ете алады.

Дисконт

- 1) құнды қағаздың қазіргі бағасы мен өтеу сәтіндегі бағасының және атаулы бағасының арасындағы айырма; қаржы құралы өтелетін сәтке дейін оны атаулы құнынан кем бағаға сатып алу;
- 2) валютаның форвардтық бағамы мен кідіріссіз жеткізу кезіндегі бағамының арасындағы айырма;
- 3) жеткізілу мерзімдері әртүрлі бір тауардың бағаларының арасындағы айырма;
- 4) тауардың сапасының келісімшартта ескерілген сапасына сәйкес келмеуінің нәтижесінде оның бағасының төмендеуі;
- 5) валютаның ресми бағамынан азырақ жаққа ауытқуы.

Ж

Жабық үлеспұлдық инвестициялық қор

Үлескерге үлеспұлдарды иеленушілердің жалпы жиналысына қатысуға және дивидендтер алуға мүмкіндік береді. Жабық үлеспұлдық инвестициялық қорлардың активтері қаржылық құралдардан тұрады, олар бір эмитенттің активтерінің және (немесе) басқа мүлкінің 20%-ынан аспайды – АҚ болып табылмайтын заңды тұлғалардың жарғылық капиталдарындағы үлестер, жер телімдері, ғимараттар, құрылыстар, жылжымайтын мүліктің салынып немесе қалпына келтіріліп жатқан нысандары, жобалау-сметалық құжаттама, жер пайдалану және жер қойнауын пайдалану құқығы, бірақ 30%-дан аспайтын бөлігі ғана басқа мүлікке инвестициялана алады. Жабық үлеспұлдық инвестициялық қордың үлеспұлдарды иеленушілерінің жалпы жиналысы қордың нысанын ашық немесе аралық үлеспұлдық инвестициялық қор етіп өзгерту туралы шешім қабылдауы мүмкін.

Жеке дара инвестор

Әдетте өзінің меншікті қаражатын инвестициялайтын тұлға және де бұл орайда оның институционалдық инвестор деген мәртебесі жоқ.

Жинақталған пайызы бар облигация

Өскен пайыздардың барлық төленбеген сомаларын қамтитын баға бойынша сатылатын облигация. Пайыздары төленбеген немесе борыштың сомасы өтелмеген облигациялардың саудасы әдетте базалық нарықтық баға бойынша іске асырылады. Барлық басқа облигациялар “пайызбен” бірге сатылады. Бұл сатып алушы сатушыға нарықтық бағамен қоса соңғы төлем күнінен бері жинақталған пайыздарды да төлейді дегенді білдіреді.

И

Инвестициялық қоржын

Мамандандырылған компанияның меншігіндегі немесе басқаруындағы қаржы құралдарының алуан түрлерінің жиынтығы.

** Түсіндірме: инвестициялық қоржын қандай да бір тұлға өзінің қаражатын инвестициялау мен тәуекелдіктерді әртараптандыру мақсатында оларды құнды қағаздардың әртүрлеріне және басқа да қаржы құралдарына инвестициялаған жағдайда қалыптасады. Бұл қоржынды аталған қаражаттың меншік иесінің өзі немесе меншік иесінің тапсырмасы бойынша басқарушы компания қалыптастыруы мүмкін.*

Инвестициялық үлеспұлдық қор

Ұсақ инвесторларға инвестициялық қоржынды әртараптандырудан пайда алуға мүмкіндік береді. Үлеспұлдық қорлар үлеспұлдарды инвесторларға сатады да, алынған қаражатты басқарушы компания басқаратын және қамқоршы ретіндегі банкке тиесілі құнды қағаздар қоржынын қалыптастыру үшін пайдаланады. Үлеспұлдық қордың акциялар пакеті құнды қағаздардың кең ауқымын қамтуы мүмкін немесе керісінше, белгілі бір секторға немесе елге шоғырландырылуы мүмкін. Олар табыстың және капиталдың өсуінің әртүрлі қиысымдарына қол жеткізуді мақсат етуі мүмкін. Бұл орайда инвесторлар кәсіпқой менеджментке және жоғары транзакциялық шығыстары жоқ әртараптандырылған қоржынға үміт арта алады. Олар көбірек үлеспұлдар сатып ала алады немесе өздерінің үлеспұлдар жарияланған баға бойынша кез келген уақытта кері сата алады.

Инвестор

- 1) инвестицияларды жүзеге асыратын заңды немесе жеке тұлға;
- 2) құнды қағаздарды сатып алушы.

Институционалдық инвестор

Орташа және ұсақ инвесторлардың қаражатын инвестицияларды жүзеге асыру мақсатында тартатын заңды тұлға.

** Түсіндірме: институционалдық инвесторлар бұл өздерінің меншікті қаражатын емес, өздеріне ұсақ және орташа инвесторлар сеніп тапсырған қаражатты құятын мамандандырылған кәсіпқой ұйымдар болып табылады. Қызметінің осындай тәсілінің арқасында институционалдық инвесторлар ірі инвесторлардың қатарына жатады, бұл оларға қаражатын барынша табысты әрі тартымды жобаларға құюына мүмкіндік береді. Институционалдық инвесторлардың мысалы ретінде жинақтаушы зейнетақы қорларын, үлеспұлдық инвестициялық қорларды және т.б. келтіруге болады.*

Инфляция

Ең алдымен тауарлар мен қызметтердің жалпы және бір қалыпты емес бағасының өсуінен ақшаның құнсыздануы.

Инфляциялық тәуекел

Инфляция жоғары болғанда құнды қағаздардан инвесторлар алатын табыс өскенімен салыстырғанда тезірек құнсызданады да, инвестор нақты залал шегеді.

Инфрақұрылым

Құнды қағаздар нарығының инфрақұрылымы деп әдетте қор нарығында жұмыс істейтін ұйымдардың, құқықтық нормалар мен ережелердің, сондай-ақ мәмілелерді жасау мен орындау үшін пайдаланылатын түрлі технологиялардың жиынтығын түсінеміз.

Ипотекалық облигация

Қарыз (тұрғын үй, жылжымайтын мүлік сатып алуға) шарттары бойынша талап ету құқықтарын кепілге салумен, сондай-ақ тізбесі уәкілетті органның нормативтік құқықтық кесімімен белгіленетін басқа да өтелімдігі жоғары активтермен қамтамасыз етілген облигация.

К

Қайтарма облигация

Бұл облигацияны шығарған компания оны мерзімінен бұрын талап етіп ала алады.

Капиталдандыру

Акционерлік компания шығарған барлық құнды қағаздардың капиталға айналдырылған жалпы сомасы.

Клирингтік палата (clearing house)

Өзара талаптарды есепке жатқызудың негізінде биржалық мәмілелердің қатысушыларының арасында есеп айырысуды жүзеге асыратын биржалық және биржааралық орган.

Көгілдір фишка (blue chips)

Өздері алатын табыстары мен төленетін дивидендтерінің жоғары көрсеткіштерімен, қызметінің орташадан жоғары деңгейімен өздерін танытқан, аты барынша белгілі ірі компаниялардың әдеттегі жай акциялары.

Қ

Қаржы құралы

Қазақстан Республикасының аумағында айналымға жіберілген құнды қағаздар (соның ішінде туынды құнды қағаздар) және қаржы нарығының басқа да активтері.

Қоржындық инвестициялар

Мемлекеттік құнды қағаздарды, коммерциялық ұйымдардың облигациялары мен басқа да құнды қағаздарын сатып алу, сондай-ақ заңды тұлғаның акцияларын сатып алу (қатысушының салымын енгізу), соның нәтижесінде осындай сатып алуды (салым енгізуді) жүзеге асырушы тұлғаға аталған заңды тұлғаның дауыс беруші акцияларының 10 пайызынан кемі (қатысушылардың дауыстарының 10 пайызынан кемі) тиесілі болады.

Құнды қағаздар эмиссиясы

Эмитент жүзеге асыратын құнды қағаздарды айналымға шығару.

Құнды қағаздарды иеленушілердің тізілімі

Құнды қағаздарды иеленушілер туралы белгілі бір күнгі мәліметтер жиынтығы, олар осы иеленушілерді, сондай-ақ оларға тиесілі құнды қағаздардың түрі мен санын сәйкестендіруге мүмкіндік береді.

** түсіндірме: жай сөзбен айтқанда, құнды қағаздарды иеленушілердің тізілімі – белгілі бір акционерлік қоғамның немесе үлеспұлдық инвестициялық қордың құнды қағаздарын иеленушілердің тізімі.*

Құнды қағаздардың бастапқы нарығы

Құнды қағаздарды шығару мен орналастыру барысында бір тараптан эмитенттің немесе оның тапсырмасы бойынша құнды

қағаздар нарығының кәсіпқой қатысушысының және екінші тараптан инвесторлардың арасында қалыптасатын қарым-қатынастар.

Л

Лицензия

Құзыретті мемлекеттік орган азаматқа немесе заңды тұлғаға белгілі бір қызмет түрімен айналысуға немесе белгілі бір әрекеттерді іске асыруға беретін рұқсат.

М

Мажоритарлық акционер (shareholder, majority)

Акциялардың бақылау пакетінің меншік иесі болып табылатын негізгі акционер.

Миноритарлық акционер (shareholder, minority)

Акциялардың шағын (ұсақ) пакетінің меншік иесі болып табылатын негізгі емес акционер. Яғни, миноритарлық акционерде акциялардың бақылау пакеті болмайды.

Н

Нарық тәуекелдігі

“Ұзын” не болмаса “қысқа” позицияны ұстанған нарықтың қатысушысы өзіне қабылдаған тәуекелдік, мұның мәні бағаның өзгеру ықтималдығы болып табылады. Фьючерстер сату арқылы хеджерленбеген тауарлар қорын, құнды қағаздарды немесе

валютаны иеленуші баға төмендеген жағдайда ысырап шегу тәуекелдігіне ұшырайды. Тауарларға, құнды қағаздарға немесе валютаға фьючерстерді сатушы нарықтық баға көтерілген жағдайда, ысырап шегу тәуекелдігіне ұшырайды. Кейбір нарықтарда нарық тәуекелдігін хеджерлеу арқылы азайтуға болады. Нарық тәуекелдігі, тіпті мәміленің екінші тарабы өзінің міндеттемелерін толық әрі мерзімінде орындаған уақытта да орын алады.

Несие рейтингі (credit rating)

Жеке тұлға, фирма немесе ел өзінің борыштары бойынша есеп айырыса алатынының немесе есеп айырысқысы келетінінің ықтималдығын бағалау. Мұндай бағалау қарызгердің жиынтықты активтері мен міндеттемелері, тәуекелдік дәрежесі мен оның несие тарихы (өткенде пайыздарды және борыштың негізгі сомасын өтеу есебінен төлемақыларды дер кезінде төлегені туралы деректер) туралы барлық қолда бар ақпаратты зерделеуге негізделеді. Несие рейтингі жоғары жеке тұлғалар, фирмалар мен мемлекеттер үшін несие рейтингі төмен қарызгерлерге қарағанда, ақша немесе тауар несиеcін алу әлдеқайда оңай әрі арзанға түседі. Қарызгерлер туралы ақпарат жинауға және талдауға және оларға несие рейтингілерін беруге мамандандырылған фирмалар несие рейтингін белгілеу жөніндегі агенттіктер деп аталады.

О

Облигация

Құнды қағаздардың борыштық міндеттеме ретінде мемлекет, акционерлік компаниялар, муниципалдық органдар және т.с.с. шығаратын бір түрі. Бекітілген табысы бар құнды қағаз, ол бойынша эмитент оны иеленушіге болашақтағы белгілі бір сәтте капиталдың бекітілген сомасын төлеуді және пайыздар төлеп отыруды міндетіне

алады. Өтелу мерзімі 5 жыл және одан кем облигациялар қысқа мерзімді; өтелу мерзімі 6 - 15 жыл – орташа мерзімді; 15 жылдан астам – ұзақ мерзімді облигациялар ретінде қарастырылады. Облигациялар активтермен немесе мемлекеттің облигациялары болса, жай ғана эмитенттің жалпы төлем қабілетімен қамтамасыз етіле алады. Облигациялардың акциялардан айырмашылығы – олардың иесі акционерлік қоғамның мүшесі болып табылмайды және дауыс беру құқығын иеленбейді. Облигациялар қор биржасында өздеріне деген сұраныс пен ұсынысқа, өздері әкелетін табысқа және несиелі пайызының деңгейіне тәуелді бағам бойынша сатылады және сатып алынады. Олар борыштық міндеттеме болып табылады. Ол бойынша несиегерлер (облигацияларды иеленушілер) бекітілген немесе “қалқымалы” пайыздық мөлшерлемелер бойынша жылдық табыс алады. Табыс ұтыстар түрінде немесе купондарды төлеу жолымен түседі. Облигациялар қарыз шығарылған кезде алдын ала белгіленген белгілі бір мерзімнің ішінде өтелуге (құнын өтеп сатып алынуға) жатады. Облигацияларды тек орталық және жергілікті билік органдары ғана емес, акционерлік қоғамдар да шығара алады. Олар осындай жолмен үстеме капиталды жұмылдырады; бұл орайда одан түсетін пайда мен облигациялар бойынша төленетін пайыздардың арасындағы айырма акционерлердің дивидендтерін немесе акционерлік капиталды ұлғайтуға кетеді.

Облигациялардың бағамы (bond quotation)

Облигациялардың нарықтық бағасын белгілеу.

Орналастыру бағасы

Акцияларды құнды қағаздардың бастапқы нарығында орналастыру кезінде айқындалатын акцияның бағасы.

** түсіндірме: орналастыру бағасын акционерлік қоғамның директорлар кеңесі белгілейді.*

Ә

Өтелімдік (liquidity)

Активтердің оңай жорамалданатын ақшалай қаражатқа жылдам айналу мүмкіндігі.

П

Пруденциалдық норматив

Құнды қағаздар нарығының кәсіпқой қатысушыларының қаржылық орнықтылығын қамтамасыз етуге арналған экономикалық талаптар. Қазақстан Республикасының заңнамасымен белгіленеді.

С

Салықтық жеңілдіктер (tax allowance)

Жеке тұлғаның немесе компанияның салық салынатын табысын азайту үшін салық туралы заңнамамен жалпы табыстан шегеруге рұқсат етілген шегерімдер.

СВОП

Екі тараптың белгілі бір уақыт кезеңінде белгілі бір шарттарда қаржылық құралдар алмасу бойынша келісімін куәландыратын туынды құнды қағаз. Атауының өзі ағылшынның «swap» сөзінен алынған, аудармасы айырбастау дегенді білдіреді.

Спрэд

Бұл сатып алу бағасы мен ұсыныс бағасының арасындағы айырма.

Т

Табыс

Өндірістік, коммерциялық, делдалдық және басқа да қызметтен алынған ақша немесе материалдық құндылықтар; ұлттық табыс – бүкіл елдің шаруашылығының ауқымында жаңадан жасалған құн; таза табыс – өнімді сатып өткізу бағалары бойынша оның құны мен толық өзіндік құнының арасындағы айырма.

Трейдер (trader)

Саудагер, маклер. Қысқа мерзімдік пайда алу үшін өз есебінен құнды қағаздар сатып алатын және сататын тұлға, сондай-ақ фирма мен оның клиенттері үшін құнды қағаздар сатып алу және сату бойынша тапсырмаларын орындайтын брокерлік фирмалардың қызметшілері.

Тренд (trend)

Беталыс, қозғалыс; жалпы бағыт (қозғалыстың); өзгеріс.

1) көрсеткіш қозғалысының кез келген бағыты; 2) нарықтың дамуының немесе бағаның (бағамның) қозғалысының ұзақ мерзімді беталысы.

Тіркелген тұлға

Құнды қағаздарды иеленушілер тізілімі жүйесінде немесе атаулы иеленуді есепке алу жүйесінде есеп шоты бар тұлға.

** түсіндірме: тіркелген тұлға құнды қағаздарды иеленуші бола алмайды.*

Тіркеуші

Құнды қағаздар нарығының кәсіпқой қатысушысы, ол акционерлердің (үлескерлердің, ЖШС қатысушыларының)

тізілімдер жүйесін қалыптастыруды, сақтауды және жүргізуді жүзеге асырады.

Туынды құнды қағаздар

Басқа құнды қағаздар арқылы бейнеленген кезде құнға ие болатын құнды қағаздар.

У

Уәкілетті орган

Құнды қағаздар нарығын реттеуді және қадағалауды жүзеге асыратын мемлекеттік орган.

Ү

Үлеспұл

Құжатсыз нысанда шығарылатын эмиссиялық құнды қағаз, ол өзінің меншік иесінің үлеспұлдық инвестициялық қордағы үлесін, үлеспұлдық инвестициялық қор тіршілігін тоқтатқан кезде оның активтерін сатып өткізуден алынған ақшаны алу құқығын, сондай-ақ осы заңмен айқындалған, үлеспұлдық инвестициялық қорлардың қызметінің ерекшеліктеріне байланысты басқа да құқықтарды растайды.

Ұ

Ұсынушыға арналған облигация

Иесінің аты-жөні эмитенттің кітабында тіркелмеген облигация.

Атаулы облигациядан өзгеше, әдетте бұл облигацияның купоны болады, ол облигацияны иеленушінің тиісті мерзім келгенде пайыздарды алуға деген құқығын куәландырады.

Ф

Фьючерстік операциялар

Биржалардағы мерзімдік мәмілелер, шикізат тауарларын, алтынды, валютаны, қаржы-несие құралдарын мәміле жасау сәтінде тұрақты баға бойынша операцияны белгілі бір уақыт аралығынан (2-3 жылға дейін) кейін орындау арқылы сатып алу, сату болып табылады.

Х

Хеджерлеу (hedging – ысыраптардан сақтандыру)

Инвестициялардың белгілі бір жекелеген түрлері бойынша тәуекелдікті төмендетуге бағытталған процесс немесе операциялар жиынтығы.

Э

Эмитент

Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес эмиссиялық құнды қағаздар шығаруды жүзеге асыратын заңды тұлға.

ТІРКЕУШІ КОМПАНИЯЛАР

«NTC-регистратор» АҚ

«PROFIT- LINE» АҚ

«Единый регистратор» АҚ

«ҚАЗТІЗІМ» АҚ

«Компания Регистратор» АҚ

«Лотос секьюритиз» АҚ

«Паритет-Регистр» АҚ

«Бірінші тәуелсіз тіркеуші» АҚ

«Құнды қағаздарды тіркеу жүйесі» АҚ

«Тіркеу қызметі» АҚ

«Регистр-Орталық» АҚ

«РЕЕСТР» АҚ

«РЕЕСТР-СЕРВИС» АҚ

«Қор орталығы» АҚ

«ДАР орталығы» АҚ

«Құнды қағаздардың орталық депозитариі» АҚ

«Зерде» тіркеушісі» АҚ

ТРАНСФЕР-АГЕНТТЕР

«Қазпошта» АҚ

«С-n-D Express» ЖШС

БРОКЕРЛЕР-ДИЛЕРЛЕР

«CSB Securities» АҚ

«Gold Invesnment Group» АҚ

«Seven Rivers Capital» АҚ

«VOSTOK CAPITAL» АҚ

«Авангард Капитал» АҚ

«АЛМЭКС» Эссет Менеджмент» АҚ

«АСЫЛ-ИНВЕСТ» АҚ

«Верный Капитал» АҚ

«Нұрбанк» АҚ ЕҰ «MONEY EXPERTS» АҚ

«Евразия Капитал» АҚ («Евразия банкі» АҚ ЕҰ)
(бұрынғы атауы – «Орта-азиялық траст компаниясы» АҚ)

«Әлем» инвестициялық компаниясы» АҚ

«Ақпараттық-есептеу орталығы» АҚ

«ИФГ КОНТИНЕНТ» АҚ

«Қазақстан қаржы қызметі» АҚ

«Қазинвестбанк» АҚ

«ҚАЗЭКСПОРТАСТЫҚ-СЕКЬЮРИТИЗ» АҚ

«Алма-Ата» халықаралық банкі» АҚ

«МЖЗҚ» жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ

«Қазақстан Халық Банкінің жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ

«Bailyk asset management» зейнетақы активтерін
инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйым» АҚ

«GRANTUM Asset Management» зейнетақы активтерін
инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйымы» АҚ
(«Казкоммерцбанк» АҚ-ның еншілес ұйымы)

«Premier Asset Management» зейнетақы активтерін
инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйымы» АҚ

«Жетісу» зейнетақы активтерін
инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйымы» АҚ

«АЛЬФА ТРАСТ» басқарушы компаниясы» АҚ

«First Investment» АҚ

«General Asset management» АҚ

«Halyk Finance» АҚ

«KG Securities» АҚ

«NOMAD FINANCE» АҚ

«VISOR Investment Solutions» АҚ

«Greenwich Capital Management
қаржы компаниясы» АҚ

«Asia Broker Services» АҚ

«BCC Invest» АҚ – «Банк ЦентрКредит» АҚ-ның еншілес ұйымы

«Glotur Invest» АҚ

«NTC-New Trust Company» АҚ

«Prime Financial Solutions» АҚ

«Smart Group» АҚ

«VISOR Capital» АҚ

«Алиби Секьюритиз» АҚ

«Алматы Қаржы Орталығы» АҚ

«Алматы Инвестмент Менеджмент» АҚ

«Альянс Банк» АҚ

«Астана-Финанс» АҚ

«АТФБанк» АҚ

«БАНК «КАСПИЙСКИЙ» АҚ

«Банк ТұранӘлем» АҚ

«Банк ЦентрКредит» АҚ

«Глобал Секьюритиз (Қазақстан)» АҚ

«Секьюритиз (Қазақстан) ЕБ» АҚ

«ДЕМИР ҚАЗАҚСТАН БАНКІ» АҚ

«ABN AMRO Қазақстан Банкінің» еншілес акционерлік банкі» АҚ

«ҚАЗАҚСТАН-ЗИРААТ ИНТЕРНЕШНЛ БАНК» еншілес банкі» АҚ

«Банк ТұранӘлем» АҚ-ның еншілес ұйымы «ТұранӘлем Секьюритиз» АҚ

«Қазақстанның тұрғын үй-құрылыс жинақ банкі» АҚ

«RESMI» Инвестициялық қаржы үйі» АҚ

«Казкоммерц Инвест» АҚ

«Казкоммерц Секьюритиз» АҚ («Казкоммерцбанк» АҚ-ның еншілес ұйымы)

«Казкоммерцбанк» АҚ

«Қазпошта» АҚ

«CAIFC» Компаниясы» АҚ

«Қазақмыс жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ

«Қазақстанның халық жинақ банкі» АҚ

«Нұрбанк» АҚ

«Бірінші Брокер үйі» АҚ

«СЕНІМ-БАНК» АҚ

«Сентрас Секьюритиз» АҚ

«Ситибанк Қазақстан» АҚ

«Біріккен «ЛАРИБА-БАНК» банкі» АҚ

«Темірбанк» АҚ

«Тор Инвест» АҚ

«Инвестициялық ресурстар» басқарушы компаниясы» АҚ

«ОРДА Капитал» басқарушы компаниясы» АҚ

«REAL-INVEST.kz» қаржы компаниясы» АҚ

«Альянс Капитал» қаржы компаниясы» АҚ

«Цесна Капитал» АҚ
(бұрынғы атауы – «ДЕРБЕС СЕКЬЮРИТИЗ» АҚ)

«Цеснабанк» АҚ

«Эксимбанк Қазақстан» АҚ

«Альфа-Банк» еншілес банкі» АҚ

«Әлем» басқарушы компаниясы» АҚ
(бұрынғы атауы – «Халық Секьюритиз» АҚ)

«Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкі» мемлекеттік мекемесі

«Сбербанк России» АҚ-ның ЕБ

«HSBC Банк Қазақстан» АҚ-ның еншілес банкі

«RBNT Securities» АҚ

«Unicorn IFC» АҚ

АО «Unicorn IFC»

БРОКЕРЛЕР

«REAL- INVEST RFCA» АҚ

«Әлем Капитал» АҚ

«Астана-финанс» брокерлік компаниясы» АҚ

«Nalyk Capital» Қазақстан Халық Банкінің еншілес ұйымы» АҚ

«АТФ Банк» АҚ-ның еншілес ұйымы «АТФ Финанс» АҚ

«Банк ЦентрКредит» АҚ-ның еншілес ұйымы «BCC Securities» ЖШС

«Centras Finansial» ЖШС

«MAG Capital» ЖШС

«SANA Securities» ЖШС

«Ренессанс Капитал Инвестментс Қазақстан» ЖШС

«ABS SECURITIES» ЖШС

«AFC Capital» ЖШС

«AIM Capital» ЖШС

«Resmi Investment House Almaty» ЖШС

«VISOR Capital» ЖШС

«Казкоммерц Инвест АӨҚО» ЖШС

«Казкоммерц АӨҚО» ЖШС

(«Казкоммерцбанк» АҚ-ның еншілес ұйымы)

БАСҚАРУШЫ КОМПАНИЯЛАР

«Abadan Investments» АҚ

«ИФГ КОНТИНЕНТ» АҚ

«BCC Invest» АҚ - «Банк ЦентрКредит» АҚ-ның еншілес ұйымы

«Gold Investment Group» АҚ

«Seven Rivers Capital» АҚ

«АИФРИ «Global Investments» АҚ

«Ак Ауыл Траст инвестициялық компаниясы» АҚ

«Алиби Секьюритиз» АҚ

«Алтай Ассет Менеджмент» АҚ

«АСЫЛ-ИНВЕСТ» АҚ

«Верный Капитал» АҚ

«Нұрбанк» АҚ-ның еншілес ұйымы» АҚ «MONEY EXPERTS» АҚ

«Банк ТұранӘлем» АҚ-ның еншілес ұйымы «ТуранАлем Секьюритиз» АҚ

«Қазақстан Қаржы қызметі» АҚ

«REAL-INVEST.kz» қаржы компаниясы» АҚ

«Цесна Капитал» АҚ
(бұрынғы атауы – «ДЕРБЕС СЕКЬЮРИТИЗ» АҚ)

«General Asset Management» АҚ

«Halyk Finance» АҚ

«KG Securities» АҚ

«NOMAD FINANCE» АҚ

«West investment company» АҚ

«Asia Broker Services» АҚ

«CSB Securities» АҚ

«First Investment» АҚ

«Glotur Invest» АҚ

«Lancaster Invest» АҚ

«Lancaster Securities» АҚ

«NTC – New Trust Company» АҚ

«Prime Financial Solutions» АҚ

«Авангард Капитал» АҚ

«Тор Оптима Казахстан» тәуекелді инвестициялау
акционерлік инвестициялық қоры» АҚ

«Алматы қаржы орталығы» АҚ

«Алматы Инвестмент Менеджмент» АҚ

«Астана-Финанс» АҚ

«RESMI» Инвестициялық қаржы үйі» АҚ

«Казкоммерц Инвест» АҚ

«Казкоммерц Секьюритиз» АҚ
(«Казкоммерцбанк» АҚ-ның еншілес ұйымы)

«КИТ Фортис Инвестмент менеджмент» АҚ
(бұрынғы атауы – «КИТ Финанс» АҚ)

«CAIFC» компаниясы» АҚ

«Bailyk asset management» зейнетақы активтерін
инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйым» АҚ

«GRANTUM Asset Management» зейнетақы активтерін
инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйымы» АҚ
(«Казкоммерцбанк» АҚ-ның еншілес ұйымы)

«Premier Asset Management» зейнетақы активтерін
инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйымы» АҚ

«Жетісу» зейнетақы активтерін инвестициялық басқаруды
жүзеге асыратын ұйымы» АҚ

«Бірінші Брокер үйі» АҚ

«Сентрас Секьюритиз» АҚ

«Дельта-инвест» басқарушы компаниясы» АҚ

«Инвестициялық ресурстар» басқарушы компаниясы» АҚ

«ОРДА Капитал» басқарушы компаниясы» АҚ

«Greenwich Capital Management» қаржы компаниясы» АҚ

АИФРИ «Сеймар Проперти Фонд» АҚ

«Компас» инвестициялық портфельді басқарушы компаниясы» АҚ

«Әлем» басқарушы компаниясы» АҚ
(бұрынғы атауы – «Халық Секьюритиз» АҚ)

«EAST CASPIAN CAPITAL» басқарушы компаниясы» АҚ

«КАЗЭКСПОРТАСТЫК-СЕКЬЮРИТИЗ» АҚ

«КАЗЭКСПОРТАСТЫК-СЕКЬЮРИТИЗ»

ЗЕЙНЕТАҚЫ АКТИВТЕРІН ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ БАСҚАРУДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРАТЫН ҰЙЫМДАР

«Қазақстан Халық Банкінің жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ
(«Қазақстан Халық Банкі» АҚ-ның еншілес ұйымы)

«Жетісу» зейнетақы активтерін инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйымы» АҚ

«GRANTUM Asset Management» зейнетақы активтерін инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйымы» АҚ
(«Казкоммерцбанк» АҚ-ның еншілес ұйымы)

«Premier Asset Management» зейнетақы активтерін инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйымы» АҚ

«Bailyk asset management» зейнетақы активтерін инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйымы» АҚ

«Банк ТұранӘлем» АҚ-ның еншілес ұйымы» БТА Қазақстан зейнетақы жинақтаушы қоры» АҚ (бұрынғы атауы - " БТА Қазақстан зейнетақы жинақтаушы қоры» АҚ)

«МЖЗҚ» жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ

«Нұр-Траст» зейнетақы активтерін инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйымы» АҚ

«Капитал» ЖЗҚ АҚ - «Банк ЦентрКредит» АҚ-ның еншілес ұйымы» АҚ (бұрынғы атауы – «Капитал» зейнетақы жинақтаушы қоры»)

«Казахмыс» зейнетақы жинақтаушы қоры» АҚ

«Отан» АЖЗҚ АҚ

*Жоғарыда көрсетілген қор нарығының қатысушылары бойынша қосымша мағлұматтарды мына телефондар бойынша ала аласыздар:
+7 (727) 258-80-26,
call-center: 8-800-080-01-77*

АЛМАТЫ ҚАЛАСЫНЫҢ ӨҢІРЛІК ҚАРЖЫ ОРТАЛЫҒЫНЫҢ АҚПАРАТТЫҚ-БІЛІМ БЕРУ ОРТАЛЫҚТАРЫ

Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығының ақпараттық-білім беру орталықтары (АБО) «Қазпошта» АҚ-ның трансфер-агенттік секторларының (ТАС) негізінде 2007 жылдың қараша айында құрылған. Ақпараттық-білім беру орталықтарының мақсаттары: Қазақстан халқына қор нарығы негіздерін оқыту, Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығының қызметі туралы хабардар ету, сондай-ақ отандық компаниялардың құнды қағаздар нарығы арқылы қаржыны тарту және инвестициялау тәсілдері туралы ақпарат беру.

Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығының ақпараттық-білім беру орталықтары бойынша қосымша мәліметтерді келесі мекен жайлардан білуге болады:

№	ТАС атауы	Телефон/факс	Мекен жайы
1	«Астана почтамты» АФ	(7172) 33-33-71	010000, Астана қаласы, Әуезов көшесі, 13
2	«Алматы почтамты» АФ	(727) 259 06 74	050029, Алматы қаласы, Бөгенбай батыр көшесі, 152
3	Ақмола ОФ	(7162) 25-22-23 (іш. 206)	020000, Көкшетау қаласы, Абай даңғылы, 108, каб. 328
4	Ақтөбе ОФ	(7132) 51-41-80	030000, Ақтөбе қаласы, Әбілхайыр хан көшесі, 62
5	Алматы ОФ	(7282) 21-29-66	040000, Талдықорған қаласы, Тәуелсіздік көшесі, 53
6	Атырау ОФ	(7122) 36-35-63	060008, Атырау қаласы, Баймұханов көшесі, 70а
7	Шығыс Қазақстан ОФ	(7232) 25-07-33	070004, Өскемен қаласы, Крылов көшесі, 47
8	Семей ПБҚБ	(7222) 33-65-41	071400, Семей қаласы, Уранхаев көшесі, 48, каб. 8
9	Жамбыл ОФ	(7262) 45-10-37	080000, Тараз қаласы, Төле би көшесі, 79
10	Батыс Қазақстан ОФ	(7112) 51-02-31 (іш. 206)	090000, Орал қаласы, Аманжолов көшесі, 104/1, каб. 305
11	Қарағанды ОФ	(7212) 41-15-18 (іш. 228)	100000, Қарағанды қаласы, Бұхар-Жырау даңғылы, 39, каб. 17
12	Қызылорда ОФ	(7242) 23-62-82 (іш. 216)	120000, Қызылорда қаласы, Мұратбаев көшесі, 38
13	Қостанай ОФ	(7142) 54-94-03	110000, Қостанай қаласы, Әл-Фараби даңғылы, 69, каб. 213
14	Маңғыстау ОФ	(7292) 42-66-40	130000, Ақтау қаласы, 14-ықшамауданы, "Звезда Ақтау" Бизнес орталығы
15	Павлодар ОФ	(7182) 32-07-68	140000, Павлодар қаласы, Сәтпаев көшесі, 50, каб. 211
16	Солтүстік Қазақстан ОФ	(7152) 31-21-31	150000, Петропавловск қаласы, Гоголь көшесі, 14
17	Оңүстік Қазақстан ОФ	(7252) 53-73-28	160000, Шымкент қаласы, Қазыбек би көшесі, 24

АЛМАТЫ ҚАЛАСЫНЫҢ ӨҢІРЛІК ҚАРЖЫ ОРТАЛЫҒЫ

Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығы (АӨҚА) – бұл қаржылық-экономикалық және құқықтық ерекше кеңістік, бұның шеңберінде қаржы орталықтары қатысушылары мен қызығушылықтары бар жеке және заңды тұлғалардың Қазақстан Республикасы қор нарығын дамытуға бағытталған өзара қарым-қатынасы реттеледі.

2005 жылы Қазақстан Республикасының Үкіметі Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығын құру туралы шешім қабылдады. 2006 жылы ҚР-ның «Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығы туралы» Заңы қабылданып, қаржы орталығының уәкілетті органы - Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығының қызметін реттейтін Қазақстан Республикасы Агенттігі жұмыс істей бастады.

Өңірлік қаржы орталығы қызметінің кешенді қамтамасыз етілуі үшін 2007 жылы «Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығы» акционерлік қоғамы формасындағы арнайы коммерциялық ұйым құрылды.

АӨҚА мақсаты – қазақстандық қаржы секторының халықаралық капитал нарықтарымен табысты бірігуін қамтамасыз ету, шетелдік инвестицияларды тарту, Қазақстан Республикасы экономикасын одан әрі диверсификациялау барысындағы негізгі факторлардың бірі ретінде құнды қағаздар нарығын одан әрі дамыту, әлемдік экономикаға бірігу және бәсекелестікке қабілеттілікті арттыру, капитал нарығында ауқымды қаражаттарды қалыптастыру және шынайы экономика мұқтаждықтарын қаржыландыру мақсатында оның капиталдан-дырылуы мен өтімділігін жоғарылату.